

jegyzetben megmagyarázni, pl. az ilyeneket : holott (= a hol), alítom (= vélem), sárarany (= sárga arany), ingyenakarat (= önkéntes akarat), turulszemű jós stb. Vagy pedig egy kis szójegyzéket kellett volna csatolni a könyv végére.

Emelik a szép mondák hatását Gyulay László rajzai, melyekkel a könyv gazdagon el van látva. Ajánlom figyelmébe e folyóirat minden olvasójának, az iskola minden barátjának.

CSENGERI JÁNOS.

Madzsar Gusztáv: A stilisztika tanításáról. Módszeres beszámoló.

Megjelent a makói m. kir. áll. főgymn. 1898/99. évi értesítőjében. (13—211.)

Már a nevezett főgymnasium 1897/98-iki értesítőjében megjelent két módszeres beszámoló ismertetésénél * jeleztem a tanítás menete ily módon való közzétételének helyes irányát. Az anyag feldolgozása, a cél-tudatos irány így nemcsak ugyanazon tanártestület kebelében hat buzdítólag, de a nyilvánosság elé jutva, követendő például is szolgál.

E módszeres beszámoló folytatása a múlt évben közölt és a III. osztály tananyagát felölelő tanításnak ; ez utóbbinak célja is más, ehhez képest más az anyag elrendezése is. Évzáró jelentés volt ; így az egész évi tananyag feldolgozásáról ad világos és élénk képet, alkalmat szolgáltat arra, hogy tanításának teljzs menetéből okuljunk ; viszont, hogy a hibákat is megjelöljük, ha az anyag feldolgozásában a tanítás sikerét gátló körülményekre akadtunk.

A magyar nyelv és irodalom VI. osztályú anyagának megválasztása, az anyag cél tudatos feldolgozása sok körültekintést igényel. A tanítás anyaga összetett : ott van elsőben Toldi, majd egyéb költői és prózai olvasmányok következnek, ezekkel kapcsolatban a stílus és a verselés szabályai és mindezek alapján az írásbeli dolgozatok. Hogyan oszszuk be az anyagot ? Értekező mindenekelőtt különválasztotta az olvasmányok és az elmélet anyagát ; az első időszakban tárgyalta Toldit, a másodikban ismertette a stílust és a harmadikban a verstanal és a közéletbeli fogalmazványokkal foglalkozott. E felosztás szerzőt sem elégítette ki, mert tapasztalatai alapján az elméletet ezentúl a harmadik időszakra hagyja (l. 17. o.) és a két első időszakban magát az anyagot gyűjti.

Aligha éri el a kitűzött és remélt célét akár ezen felosztással is. Toldi külön tárgyalandó, annyi tény ; ezt azonban nem kell úgy értelmez-

* L. folyóiratunk múlt évi (VIII.) folyamában 310. és k. l.

nünk, hogy egy időszak anyagát pusztán Toldi képezze. Még ott is a hol a népies kifejezések, szólások, az alföld rajza, a mezei munkák stb. ismeretes fogalmak, a költői stílus folyton megújuló képei, fordulatai, a történelmi vonatkozások, a lovagkor rajza bő anyagot szolgáltatnak és nem lehet oly gyorsan keresztül siklani a mű tárgyalásán. Mi a tanítás első kelléke? a sokoldalú érdeklődés felkeltése, és így ez ellen vétünk, ha állandóan ugyanazon körben mozgunk; a figyelmes tanuló is ellankad. Ajánlatosabb az anyag együttes felölelése; heti két órában Toldi és heti két órában egyéb költői és prózai olvasmányok és ez utóbbival szorosabb kapcsolatban úgy a stílus, mint a verstan ismertetése, a mint ezt szerző is egy helyütt értelmezi (l. 16. o.); ezt különben, ha jól emlékezem, Négyesy könyve is (ezt használták) így tárgyalja.

Példás szorgalommal és helyes pædagogiai érzékkel választja meg a tanítás anyagát; feltünteti azon lelki munkát, melyet mint tanár végez; præparatiója, inductiv módszere könnyed, világos és az elért eredmény, ezen erkölcsi siker, fokozza értekező és tanártársai további buzgalmát.

Módszeres beszámolójának kezdetén jelzi a IV. osztály anyagának fontosságát; helyes észrevétele, hogy «már itt a kezdő fokon mintegy (e szót el is hagynám) tervszerű programot kell a tanárnak kidolgoznia, hogy fokenként anyagot gyűjtsön az irodalomtörténet tanításához, melynek anyaggyűjtését nem szabad teljesen a nyolczadik osztályra hagynia.» E fokozatos gyűjtésnek azonban már a legalacsonyabb fokon, már az első osztályban kell megindulnia; egyik osztály anyaga csak fokozatos kiegészítése a másikénak, azért a gymnasialis tanítás teljes anyaga szoros összefüggésben legyen egymással; hivatkozni kell az ismertről az ismeretlenre, egybevetni a már tanultakat az újabb képekkel, így a gyermek lelke folytonosan teremt, képtőkéje, ismerete fokozatosan gyarapszik.

Szerző a IV. osztály anyagának felújítását elegendőnek véli a VII. osztály (az új tanterv szerint VI. osztály) költészettani tanításánál. Nem hihetem, hogy e kijelentéséhez szó szerint ragaszkodnék; a felsőbb osztályok anyaga, mint már fennebb jeleztem, fokozatos kiegészítése a tanultaknak, ezekre hivatkozhatik a tanár és ezeket tovább fejtheti. Itt a helye, hogy a tanulók fejlettebb értelmi fokához képest a különböző műfajokat egybevessük, a műfajok stílusát részletezzük; ezeknek tárgyalását a IV. osztályban (l. 14. o.) korainak vélem.

Maradjanak Toldi keretében, hisz ez az ő világuk; ide helyezkedik az előadó tanár is, hogy e költőileg, pædagogiaileg egyaránt értékes kincsés bányából mennél többet a lelkükbe vésson. Toldi elemzése előtt Arany életéről, Nagy Lajos koráról, a költemény keletkezéséről, Ilsvairól szolt a tanulóknak. E tárgyalások alatt a tanulók otthon végig olvasták

az egész művet. A költő életének rövid ismertetését kivéve mindezt mellőztem és összefoglaló áttekintésül a végére hagytam volna; a teljes műnek elolvasása haszonnal alig járhatott, azon a fokon csak énekek szerint haladhatunk. Ezen egységet értekező is megjelöli (l. 14. o.) és ebből kiindulva igen helyesen és bizonyára nagy eredménnyel fejtegette a cselekvény összefüggését, a jellemek fejlődését, a mint ezt beszámolója is feltünteti. Dolgozatának ezen része igen értékes adattal szolgálhat a művészi nevelés annyit vitatott kérdéséhez. Ezen irány is a nemesért lángoló emberi kebel szülötte: lelkesít bennünket a szép és e fogékony-ságot a tanuló lelkébe is átültetni óhajtjuk. Igaz, hogy az ügyességek ezen érzéket fejleszthetik, de a művészi nevelés leghelyesebb irányát az irodalmi és történelmi oktatás jelezheti. Költészet és festészet, szobrászat minő szoros összefüggésben vannak egymással és minő képeket ébreszthetnek Arany egy-egy sora, Petőfi művészi tájképei már az ifjú lelkében. E képekre kell figyelmeztetnünk a tanulókat; feltűnnek ugyan azok, de ha nem vessük azonnal a lélekbe, elmosódnak: s «hogy ne csak elmosódó képek váltsák fel egymást tanítványaim lelkében, de a költemény lényegesebb jelenetei, mintegy (ominosus szó!) plasztikusan domboruljanak ki lelki szemeik előtt, mintha azok a képek Toldi illusztrációi volnának», legyen a tanár főtörekvése.

A költői és prózai olvasmányok tárgyalását összefüggésbe hozza a stilus elméletével s a nyelvhelyességre helyezi a fősúlyt; ezt annál könnyebben elérhette, mert Tompa, Petőfi és Arany műveiből merített. Leggondosabban a verstan anyagát dolgozta ki. Az elemző kérdésekkel igen helyesen tereli a tanulót a nemzeti és az idegen verselés közötti különbségre. Csak egy-két tévedést kell helyreigazítanom. A magyar verselés prosodiájáról szól; nem okoz-e ez fogalomzavart, bárha a latinban tanultak is prosodiáról. Magyar verselés elegendő és ez ismét két-féle: nemzeti és idegen stb. — Rosszúl fogalmazott és érthetetlen és a tanár által okvetlen kijavítandó a tanuló egyik felelete: «A szótag akkor rövid, ha magánhangzója rövid s nem következik utána legfőlebb csak egy mássalhangzó (l. 18. o.); e helyett s nem következik utána két vagy több mássalhangzó. Nemcsak az *a* névelő közös, az is közös és még az egytagú szók (de, le, ki, stb.), továbbá a rövid szótagú szók első szótaga: Tomori. Miután a közös szótagokat s pedig elég részletesen tárgyalja, ezek is megemlítendőek.

Igen helyesen válogatja meg a dolgozatok anyagát; mindig az olvasmányokat és a tárgyalt költeményeket veszi alapul. A fokozatos emelkedésnek mint mindenütt, itt is kell érvényesülnie és ép e fokozatos haladás tünteti el a nehézségeket. Nehéz dolgozatokat említ, holott ilyet egyáltalán nem ismerünk, ilyennek nem szabad előfordulnia;

mindegyiknek a tanuló képességéhez mértnek kell lennie és mindegyiket egyenlő tüzetességgel kell megbeszelnünk.

Dolgozatának értékét legjobban jelezte maga a szerző, midőn a tervszerű, tüzetes eljárástól várt biztos reményt arra, hogy a tanítás eredménye mindinkább sikeresebb lesz; tényleg a tanár munkája ezen siker alapköve. Örömmel olvastam szerző tanulságos értekezését és itt ismételném mindazt, a mit már szerző előbbi cikkeire e lapok jelzett hasábjain megjegyeztem; a mit akkor elmondtam, azt, újból felemlíteni szükségtelennek vélem, hanem e sorok befejezésül azon ismertetés bevezető soraira utalok.

Szeged.

VAJDA GYULA.

Gustav Freytag: Bilder aus der deutschen Vergangenheit. Szemelvények. Kiadta, bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Dr. Gyulai Ágost. Budapest, 1900. Lampel R. (Wodianer F. és fiai).

A revideált tanterv ajánlja a realiskolai V. és VI. osztály német olvasmányául Freytagot, és már is előttünk van a megbeszélendő szemelvényes, arczképpel és magyarázó metszetekkel ellátott könyv. És Freytag nem marad egyedül; első számát képezi egy már régen óhajtott, de csakis most megindult *Német Könyvtárnak*. Dr. Theisz Gyula és Matskássy József középiskolai tanárok szerkesztik; egyelőre van már nyolcz száma: 1. Freytag: Bilder aus der deutschen Vergangenheit. — 2. Goethe: Aus «Dichtung und Wahrheit». — 3. Die Nibelungen. — 4. Lessing: Minna von Barnhelm. — 5. Auerbacher: Ein Volksbüchlein. — 6. Kleist H. Michael Kohlhaas. — 7. Heine, Uhland, Lenau költeményeiből. — 8. Lessing: Laokoon. — Hiányzik még Schiller, de úgy tudom, hogy a középiskolában (III--VIII. oszt. realisk. és V--VIII. oszt. gymn.) anynyira szükséges Schiller és Goethe költeményeiből már megvan az ajánlat. A Német Könyvtár oly fontos tényezőjévé válik majd nemcsak középiskoláinknak, hanem műveltebb köreinknek is, mint a német Velhagen und Klasings Sammlung Deutscher Schulausgaben, mely ma már 60—70 füzetből áll: Brant, Fischart, Goethe (11 füzet), Grimmlshausen, Gudrun, Herder, Kleist, Klopstock, Körner, Lessing (9 füzet), Die Nibelungen, Schiller (14 füzet), Uhland, Voss: Homer fordításai, Walther von der Vogelweide, Wieland stb., vagy mint a francia Ch. Delagrave kiadásában, Párisban megjelenő Cours Supérieur de Langue Allemande, conforme aux derniers programmes, mely ma már 50 füzetet tartalmaz, köztük Auerbach, Chamisso, Freytag, Goethe, Hauff, Hebel, Heine, Kleist, Lessing, Schiller stb. műveiből.